

L. FRANK

“Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΙΝΑΙ ΚΑΛΟΣ,, ΤΟ ΕΡΩΤΙΚΟ ΖΕΥΓΑΡΙ

Γ’.

“Ο στρατός ζύγωνε μ’ ἐφ’ ἑπλου λόγῃ. Μπροστά ὁ ἀνθυπολοχαγός, μετὰ τὸ σπαθὶ ἔξω ἀπὸ τῆς θήκης, ἕμοιος μετὰ τὸν Ἄρη.

— Θὰ χτυπήσουν... Ὁ δικηγόρος ἔσυρε τὸ φιλόσοφο μέσα σὲνα σπίτι. Ἔχει κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά πόρτα, κι ἀπὸ καὶ θὰ βγοῦμε στὴν πολιτεία, κοντὰ στὸ ἀγαλμα.

Ἡ πλατεία εἶτανε γεμάτη κόσμο. Κάτου ἀπὸ τὸ ἀγαλμα στεκότανε τὸ γκαρσόνι. Κανείς ἐκεῖ πέρα δὲν καταλάβαινε τὸν ἄλλον. Τὰ «μπράβο» καὶ τὰ «ζήτω» τοῦ φανατισμένου πλήθους ἀκουγόntonταν σὰ βροντῆ. Ἀπάνω σὲνα στύλο, κοντὰ στις λάμπες ποῦ καὶ γανε, εἶτανε κρεμασμένο τὸ παλικάρι ποῦ δὲν ἔφευγε ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ γκαρσονιῦ. Τὰ μάτια του εἶτανε ἀγρία, πεταγμένα ἔξω.

— Καλὸ σημάδι τοῦτος γιὰ τοὺς στρατιῶτες!

Στὸ δρόμο εἶχανε στριμωχθεὶ πλῆθος ἀμάξια, σὲ τρόπο ποῦ δὲν μπορούσε νὰ περάσει κανείς στὴν πλατεία.

Ἐξαφνα, ψηλὰ στὸ στύλο ποῦ εἶτανε κρεμασμένο τὸ παλικάρι ἓνα μεγάλο κόκκινο πανὶ ἀπλώθηκε κι ἄρχισε νὰ σαλεύει στὸν ἀγέρα.

Τὴ μεγάλη βοή τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἔκοψε ἀπτόμα ὁ στρατός ποῦ ζύγωνε ὀρηκτικά. Τὸ πλῆθος καὶ προπάντων τὰ γυναικόπαιδα, μετὰ τὸν τρόπο ζωγραφισμένο στὸ πρόσωπό της, ἄρχισαν νὰ φεύγουν ἀπὸ τὴν τριπλὴ πόρτα πρὸς τὸ δημόσιο πάρκο.

Μιά διαταγή, μετὰ φωνὴ ψιλή, σὰ μικροῦ παιδιοῦ. Ὁ κούφιος κρότος τῶν κοντακιῶν. Ἀπειλητικὰ γέλια. Σκοτεινὰς ράχες ποῦ φεύγανε πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα.

Μιά γυναίκα ποῦ δὲν εἶχε χάσει τὴν ψυχραιμία της φώναξε: Χτυπάτε, χτυπάτε! Οἱ στρατιῶτες τὴν πιάσανε.

Τὸ γκαρσόνι στεκότανε κοντὰ στὸν ἀνθυπολοχαγὸ καὶ τὸν κοίταξε κατὰματα.

Πρὶν ἀφίσουν τὴν πλατεία ὁ φιλόσοφος κι ὁ δικηγόρος, ρίξαν ἀκόμα μιά ματιὰ γύρω τους. Εἶδαν ἓνα στρατιώτη ποῦ σκαρφάλωσε πάνω στὸ στύλο κι ἀπλωνε τὸ χέρι του πρὸς τὸ κόκκινο πανί.

— Δὲ μοῦ φαίνεται καὶ τόσο ἀδύνατο νὰ θριαμβέψουνε μιά μέρα τὰ ἐπαναστατικὰ πνεύματα, εἶπε ὁ δικηγόρος.

Γρήγορα περάσανε ἓνα κεντρικὸ δρόμο, ἔρημο.

Μακριὰ, βλέπανε τὶς σκοτεινὰς σκιὰς πολλῶν γυναικῶν ποῦ φεύγανε, τρέχοντας σὰν τρελές.

— Κρεῖμα ἔμως ποῦ τὰ ἐπαναστατικὰ πνεύματα βρίσκονται ὅλα ἢ κάτω στὸν Ἄρη ποῦ τώρα μετὰ τὸν πόλεμο εἶναι μέρα νύχτα ἀνοιχτός, ἢ στὰ μπουντρούμια, ἔξω ἀπὸ πέντε ἔξη ποῦ ἀνίσχυροι καὶ σὰν τρελοὶ κολυμπᾶνε μέσα σαυτῆ τῆς θάλασσα τοῦ αἵματου καὶ τῆς ψευτιάς, δίχως νὰ βρίσκουν σάνιδα σωτηρίας, καὶ ποῦ εἰ μελλοῦμενες γενιές θὰ τοὺς τιμήσουνε κάποτες ὅπως τοὺς ἀξίζει. Νά, κοιτάξτε δῶ!

Ἡ βιτρίνα εἶτανε σπασμένη, τὸ μαγαζὶ ἀδειανό. Τὴν ὥρα ποῦ ἡ ἀστυνομία κι ὁ στρατός προσπαθοῦσαν νὰ φέρουν κάποια τάξη στὴν πλατεία, εἰ γυναῖκες ξεγυμνώσανε τὸ μαγαζὶ.

— Αὐτὸ εἶναι μονάχα ἡ πείνα. Δὲν ἔχει καμιὰ σχέση μετὰ τὴν ἐπανάσταση, εἶπε ὁ φιλόσοφος, παίρνοντας ἀπὸ κάτου μιά ρέγγα. Γιὰ νὰ φάω, καὶ ἀπὸ ἀλληλεγγύη, συλλογιζότανε. Τὴν ἔχωσε κάτω ἀπὸ τὸ μαῦρο του πανοφθῶρι. Αὐτὸς ὁ ὕλιστής καὶ πλεονέκτης λαός, ὅλο «ζήτω» φώναζε πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο. Κι ὅταν ξέσπασε ἡ φουρτούνα τίπο: ἄλλο δὲν ἄκουγες παρὰ «ζήτω ὁ πόλεμος»· τώρα δὲ φωνάζει πιά «ζήτω» γιὰτὶ ἄρχισε νὰ φωνάζει τὸ στομάχι.

— Νά μὴν εἶχανε πάει τουλάχιστο στὴν κρίσιμη στιγμή εἰ ἀρχηγοὶ τοῦ λαοῦ μετὰ τὸ ἀντίθετο στρατόπεδο. Τότε θὰ μπορούσανε εἰ μάζες μονιασμένες νὰ ριχτοῦνε στὴν ἐπανάσταση ὅπως μονιασμένες πρωτῆτερα ριχτήκανε στις φλόγες τοῦ πολέμου.

— Τὶ ἀναίσθητες ποῦναι, ὁμως. Ἀπὸ δῶ φαίνεται πόσο ἀνάξιο κ’ ἐπικίνδυνο σύστημα εἶναι ἡ διάδοση τῆς πάλης τῶν τάξεων μόνο ἀπὸ τὸ ὕλικὸ μέρος. Μαυτὸν τὸν τρόπο μεταχειρίζονται τὶς μάζες σὲ κάθε πολιτεία σὲ τρακόσες ἔξῃντα πέντε συνεδριάσεις τὸ χρόνο, μόνο γιὰ νὰ ψηφίσουν ἀποφάσεις τοῦ πῶ κομματικοῦ ἐγωισμοῦ, ἀντὶ νὰ τοὺς λυτρώσουν πνευματικὰ καὶ νὰ τοὺς κάνουν νὰ δουλεύουν μετὰ ἀπόφαση γιὰ τὸ καλὸ τῆς ἀνθρωπότητος... Ἄν τὴν κρίσιμη στιγμή βρεθεῖ ὁ κομματάρχης ἢ ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὀργάνωσης βλάκας ἢ προδότης, ἀμέσως κ’ εἰ... ὀργανωμένες μάζες, δίχως νὰ συλλογιστοῦν τὸν ἀκολούθῳ, πάνε μαζί του στὸν πόλεμο, ὅπως θὰ πηγαῖνανε καὶ στὴν ἐπανάσταση. Τὰ ληθθινὰ πνεύματα εἶναι καταδικασμένα νὰ παρακολουθοῦνε μετὰ σταυρωμένα χέρια τὰ ὄργια αὐτοῦ τοῦ πολέμου, γιὰτὶ δὲ βρίσκονται σὲ καμιὰν ἐπαφὴ μετὰ τὸ λαό. Καὶ τὰ τόσα ἐκατομμύρια οἱ σκοτωμένοι ἀκόμα, δὲν μπορούσανε νὰ σηκώσουνε στὴν καρδιά τοῦ λαοῦ καὶ τὴν παραμικρὴ διαμαρτυρία. Μόνο τὸ στομάχι διαμαρτύρεται. Αὐτὸ

θά πει όλισμός. 'Ο Χριστός, ό Κάντ, ό Σίλλερ κι ό Γκαίτε πριν από τόν πόλεμο μόλις άξίζανε ένα λου κάνικο, ένα μεροκάματο, τό πολύ ένα σπίτι με καλο ριφέρ ή ένα άστικό νοικοκυριό δίχως πνέμα κ' ιδεα λισμό. Κ' έτσι είναι όλα. 'Ο έργάτης πού κατάντησε μηχανή, ό άστος πού βρωμάει από τήν τεμπελιά ξα πλωμένος στόν καναπέ του, ό κεφαλαιοκράτης, ό μον- τέρνος φιλόσοφος και ποιητής, ό κάθε δημόσιος υπάλληλος. Νά ή αίτία του σημερινού πολέμου. Αύ- τός ό μεγάλος βράχος του έγωισμού, τής προστυχιάς και τής βλακειάς δέν μπορεί βέβαια σέ μιá μέρα μέσα να πεταχτεί στόν άέρα.

— Και γι' αυτό νομίζετε πώς όταν σάς προσκα- λίσουν στό στρατό δέν έχετε παρά να πιείτε γκάζι ;

— Θάχα να κάνω και κάτι άλλο ; να σμιξώ με κείνους πού δέν κολλήσανε ακόμα τό δηλητήριο τής όργάνωσης και θά μπορούσαν να σηκώσουν κεφάλι ενάντια στη βία, και πρώτα πρώτα με τούς λίγους ποιητές πού ζούνε ακόμα μα πού τρελαθήκανε μην μπορώντας να σώσουν τόν άνθρωπο από τά σημερινά του χάλια. Και μαζί τους θά μπορούσα να ξεριζώσω από τό λαό τις παλιές του πιασδρομικές και σκοτει- νές ιδέες πού μαυτές του γεμίσανε τό μυαλό, αν και ξαίρω πώς έτσι πολύ θά κιντώνευσ ή ζωή μου.

Τρίτη περίπτωση, δηλ. να υπακούσω σαν καλός υποταχτικός στην πρόσκλησή μου, δέν υπάρχει για μένα. 'Ο μεγάλος λόγος του Χριστού πώς κάθε άμαρ- τια μπορεί να συχωρευτεί έχτός από τις άμαρτίες πού γίνοντ' ενάντια στο πνέμα, ταιριάζει τέλεια με τήν κοσμοθεωρία μου. Αύτός ό λόγος με αποδιζει να μπώ στο στρατόνα, στο γραφείο τής λογοκρισίας, ή σε κα- νένα γραφείο έπισοιτισμού. Είμαι παντρεμένος με τή γυναίκα πού γνωρίσατε στο νεκροσκοπείο και με τή φιλοσοφία μου. Στην ανάγκη μπορούσα να φωνάζω ζήτω του Χριστού, του Σωκράτη, του Κάντ. Μα του Χίντερμπουργκ ή του Κάιζερ, ποτέ ! Γιατί δέν είμαι σοσιαλδημοκράτης.

'Η κουδένια τόν είχε κουράσει πολύ. Μα ή λάμ- ψη κάποιας πνευματικής γαλήνης είτανε άπλωμένη στην όψη του. Λαχανιασμένος έφτασε στο τέταρτο πάτωμα όπου βρήκε τή γυναίκα του.

'Η ξαναζωντανεμένη κοπέλλα λίγο είχε αλλάξει. Τόν παιδικό κι αδύνατο λαιμό της τόν τίλυγε ακόμα ή δαντέλα και στα μάτια της φαινότανε τό βλέμμα ενός ανθρώπου πού είχε τόνα πόδι του στόν 'Αδη.

Με προσοχή όδήγησε τήν γκαστρωμένη του γυ- ναίκα στο χαμηλό δωμάτιο πού τόχανε μαζί σάλλα, κρεβατοκάμαρα, γραφείο και κουζίνα. 'Εκει, πάνω στο άσπροστρωμένο τραπέζι του φαγητού πού του χρησίμευε και για γραφείο, είδε άξαφνα μιάν και νούργια στρατιωτική κλήση :

Τόν έπιασε τρόμος μεγάλος, γιατί μονάχα τώρα κατάλαβε τήν άληθινή του θέση. Και τό αποτέλεσμα είτανε πού, τώρα πιδ πολύ από κάθε άλλη φορά,

έβλεπε όλα τά πράματα με τρόπο πού δέν άφινε κα- μιάν υπεκφυγή, καμιά αταπατή, καμιά υποχώρηση. 'Ενωθε μέσα του ένα φοβερό ψυχικό πόνο πού του κάκου γύρευε να πλωθεί πάνω στη σκληραγωγημένη από τό πνέμα όψη του. Βυθισμένος σε χιλίες σκέψες έμοιαζε πιδ πολύ με Θεό παρά μ' άνθρωπο.

Αυό πόλοι υπάρχουν. 'Η ξεχαρβαλωμένη πραγμα- τικότητα κι ό πιδ άψηλός, ό πιδ όμορφος σκοπός του ανθρώπου : τό καθαρό 'Εγώ, και μιá κοινωνία πού μπορεί σαν καθαρό 'Εγώ να ζει, να ενεργεί και να θυσιάζει τή ζωή του γι' αυτήν. Σαυτό τό σκοπό μπο- ρεί να τείνει κανείς μόνο εσο αγωνίζεται ενάντια στη διαφθορά, τήν ψευτιά, τή βία και τή βλακεία. Τή στιγμή πού κάνει κάτι αντίθετο μαυτή τήν τάση, κόπηκε ή ίσια γραμμή. 'Ο άνθρωπος πού αγωνίζε- ται και πεθαίνει για μιάν ιδέα, για τήν ιδέα του, ει- ναι μεγάλος, γιατί αγωνίζεται και πεθαίνει πολεμών- τας για τό καθαρό έγώ του. 'Ο άνθρωπος πού αναγ- κάζεται να ενεργεί, να αγωνίζεται, να πεθαίνει για μιάν ιδέα πούναι αντίθετη με τό έγώ του, είναι ό φτωχότερος από τούς φτωχούς, γιατί χάνει τό πολυ- τιμώτερό του, τό μόνο άληθινό χτήμα ενός ανθρώπου, χάνει τό έγώ του, τόν έκυτό του, δέν υπάρχει πιά, είναι στα χέρια άλλων πού κι αυτοί δέν υπάρχουν.

Μεσ σαυτές τις σκέψες του ξαναφύτρωσε ή λέξη «στρατιωτική κλήση» μιá πρόσκληση να παρουσια- στώ, μα σε ποιόν; Τό καθήκο μου είναι να παρου- σιαστώ μόνο στόν έαυτό μου, στην καθαρή ιδέα. Σε μιάν ανθρώπινη κοινωνία τότε μόνο έχω να παρου- σιαστώ, όταν αυτή αναγνωρίζει κ' έχει για δικαιολο- γημένη τήν τάση των ανθρώπων προς τό δικό τους 'Εγώ. 'Όταν παρουσιαστώ με τούτη δώ τήν πρόσκληση θά με βάλουσε μαζί με σωρό άλλους ανθρώπους στην αυλή κάποιου στρατόνα όπου βασιλεύει τό άξίω- μα «άπαγορεύεται στόν καθένα να χει δική του γνώ- μη» και τό άξίωμα : «ή δύναμη κ' ή βία είναι άπά- νου από τό πνέμα και τό δικίο. 'Ενας υπαξιωματικός, ένας άνώτερος—άνώτερό μου έχω μονάχα τό καθαρό 'Εγώ—ένας υπαξιωματικός, ένας άνθρωπος πού έχει πετάξει τό έγώ του και γι' αυτό δέν είναι παρά ένα αντικείμενο, θά λείει κατά διαταγή εκείνων πού τόν έχουν στην έξουσία τους. Τούτο δέν πρέπει να τό κά- νετε, κείνο πρέπει να τό κάνετε... Θά με αναγκάζουν λοιπόν να κάνω κάτι ή να μην τό κάνω. Θά με αναγ- κάζουν ! Δηλαδή θά με κακομεταχειριστούνε, θά με φυλακίσουν, θά με τουφεκίσουν ακόμα α δέν υπακούσω σαυτή τήν ανάγκη. Μ' άλλα λόγια θά με τουφεκί- σουν όταν πηγαίνω στο δρόμο πού πάει στην άλή- θεια, στο πνέμα, στο Θεό, στο καθαρό έγώ. Θά με τουφεκίσουν όταν προσπαθήσω να μαι κείνος πού είμαι.

'Ο φιλόσοφος φώναξε τή γυναίκα του πού καθό- τανε στο βάθος του δωματίου ασάλευτη κοντά στο κρυστόζακι, μισοδουτημένη μεσ στο σκοτάδι.

— Ζαίρεις τί είναι μιλιταρισμός ;
Ἐκείνη ἤθελε νά τοῦ ἀπαντήσει.

— Ὅταν μᾶς παίρνουν καί σκοτώνουν ἐπι πῶς πολυτίμο καί πῶς ἀγαπημένο ἔχουμε. Μά εἶπε. —
Θές νά πεις τὰ βαπέρια, τὰ κανόνια, τοὺς ἐξοπλι-
σμούς. Δὲν μποροῦσε νά κλαίει.

— Ὅχι, αὐτὰ τὰ πράματα ἀπὸ ἀτσάλι καί σίδηρο
ποῦ κοστίζουν στὸ λαὸ τόσα λεφτὰ καί τόσο ἕδω
δὲν εἶναι τίποτα μπρὸς σὲ κείνο ποῦ λέγεται μιλιτα-
ρισμός. Ἐπικίντυνα καί θανατερή εἶναι ἡ πνεμα-
τικὴ τυραννία, τὸ ἀρνητικὸ πνέμα, τὸ συντηρητικὸ
πνέμα τῆς κοινωνίας καί τοῦ κράτους ποῦ στρέφε-
ται ἐνάντια στὸ πνέμα... Θὰ σοῦ δείξω μὲνα παρά-
δειγμα τί εἶναι μιλιταρισμός.

— Ὁ λόγος ποῦ θέλει νά μοῦ περιγράψει τὸ μι-
λιταρισμὸ εἶναι γιὰ νά μοῦ δείξει πῶς δὲν τοῦ μένει
τίποτ' ἄλλο παρὰ ναυτοχτονήσει, συλλογιζότανε ἡ
γυναίκα τοῦ βλέποντας ἀπὸ τώρα πῶς θὰ τῆς εἴτα-
νε ἀδύνατο νά τοῦ ἀντιμιλήσει.

— Ὅτι θὰ σοῦ πῶ τώρα δὲν εἶναι τῆς φαντα-
σίας μου. Ὅλες εἰς φημερίδες τόχουνε γράφει : Ἐ-
νας γερμανὸς στρατιώτης ποῦ φρουροῦσε κἄπου στὰ
σύνορα τῆς Γερμανίας καί Ἑλβετίας εἶδε ἕναν ἄν-
θρωπο νά περνᾷ ἀπ' αὐτά. Τὸ καθήκο τοῦ στρα-
τιώτη, εἶτανε, ἀκούς, τὸ καθήκο τοῦ εἶτανε νά ση-
μαδέψει καλὰ τὸ ἄνθρωπο αὐτὸν καί νά τὸν πλη-
γώσει ἢ νά τὸ σκοτώσει γιὰ νά μὴ μπορέσει νά πε-
ράσει τὰ σύνορα. Αὐτὸ εἶτανε τό... καθήκο του.
Ἄλλὰ τὸ ἐγὼ τοῦ δὲν ἤθελε νά ὑπακούσει σὲ τοῦ-
το τό... καθήκο. Δὲν ἤθελε ὁ στρατιώτης νά πυρο-
βολήσει καί... πυροβόλησε. Εἶδε πῶς ὁ χτυπημένος
ἔπεσε, ἔκανε μιὰ τούμπα καί ξεψύχησε. Καί τρα-
λάθηκε. Φαίνεται λοιπὸν πῶς ἡ ἀντίδραση κατὰ τοῦ
φόνου εἶτανε μέσα τοῦ πολὺ μεγάλη, μὰ ἡ πειθαρχία
πῶς μεγάλη. Λοιπὸν ἐδῶ ἔχεις ἀπὸ τόνα μέρος
τις καλὲς ιδιότητες τοῦ λαοῦ ποῦ ἀντιπροσωπεύου-
νται ἀπ' αὐτὸν τὸν στρατιώτη καί ἀπὸ τῆλο μέρος τὸ
μιλιταρισμὸ ποῦ ἐπίσης ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τοῦ-
τον τὸ στρατιώτη.

Ἡ γυναίκα θέλησε νά τὸν ἀντισκόψει.

— Θέλεις νά μοῦ πεις, εἶπε ὁ φιλόσοφος, γιὰτί
τότε νά μὴ σημαδέψει στὸν ἄερα. Αὐτὸ θᾶτανε σὰ
νά λέμε μονάχα ἕνα μικρὸ ἀναγκαστικὸ ψέμα. Μὰ
καί τοῦτο δὲν τὸ ἐπιτρέπουν ἡ πειθαρχία καί ἡ ψευ-
τικὴ ἰδέα γιὰ τὸ καθήκο ποῦ μαῦτην γεμίσανε ἀπὸ
πολλὰς γενιᾶς τὸ μυαλὸ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ. Ἐπειτα ὁ
στρατιώτης δὲν ἤθελε νά τὸν πάρουν εἰς σύντροφόν
του γιὰ εὐαίσθητο ἢ μικρέψυχο. Τοῦτο τὸ ψεύτικο
φιλότιμο ποῦ σιγά σιγά κόλλησε σὲλο τὸ λαὸ εἶναι
τὸ πῶς ἐπικίντυνα πράμα. Νὰ σκοτώσεις χωρὶς πολλὰς
φασαρίες μὲ μιὰ καλὴ τουφεκία ἕναν ἄνθρωπο εἶναι
μιὰ τιμὴ. Νὰ μὴν τὸν βρεις εἶναι ἀτιμία... Αὐτὸς ὁ
φτωχὸς, ὁ ἀξιολύπητος φονιάς δὲ θέλει νά πυροβολή-

σει, σημαδεύει γλήγορα καί καλὰ, τραβάει, βρίσκει
καί τραβιάνεται. Αὐτὸ λέγεται μιλιταρισμός.

— Μὰ πρέπει νά πᾶς. Ἴσως θὰ σὲ βάλουσε μο-
νάχα σὲ κανένα γραφεῖο, εἶπανε τὰ χεῖλη τῆς. Μὰ
ἡ καρδιά τῆς εὔτε αὐτὸ ἐπιθυμοῦσε.

— Ὅχι... Ἄκου ἕνα πῶς πετυχημένο παράδειγ-
μα γιὰ τὸ μιλιταρισμὸ. Στὴ Σερβία ἕνας στρατιώτης
λαμβάνει τὴ διαταγὴ νά τουφεκίσει ἕνα χωριάτη ποῦ
εἶχε ἐξδομήκοντα χρόνια στὴ ράχη του. Ὁ στρατι-
ώτης εὔτε ξαίρει γιὰτί θὰ τουφεκιστεῖ ὁ χωριάτης.
Εἶχε στὰ χέρια του τὴ διαταγὴ ποῦ ἔγραφε νά πᾶει
τὸ γέρο σὲνα χωριὸ δυὸ ὥρες μακριὰ καί κει νά τὸν
τουφεκίσει. Τὸ ἐγὼ τοῦ τοῦ ἀπαγέρουε νά τουφεκίσει
αὐτὸν τὸν ἄπλο γέρο ποῦ δὲν ἤξαιρε καί τὸ φταίξιμό
του. Ὁ δύστυχος χωριάτης σέλο τὸ δρόμο— δυὸ αἰώ-
νιες ὥρες—θέλει νά τὸν πείσει γιὰ τὴν ἀθωότητά
του, σὲ μιὰ γλώσσα, ποῦ δὲν τὴν καταλάβαινε ὁ
στρατιώτης καί μὲ δάκρυα καί χερνομιές, ποῦ πολὺ
καλὰ καταλάβαινε ὁ στρατιώτης. Δυὸ ἐλάκερες ὥρες
πολεμᾷ ὁ στρατιώτης συνοδεύοντας τὸ θυμὸ του,
μὲ τὴ συνείδησή του, ποῦ ἀπὸ πίσω τῆς παραμο-
νεύουν τὸ καθήκο καί ἡ πειθαρχία. Ἐπειτα βρέθηκε
ἔσο γιὰ τὸν ἑαυτὸ τοῦ τὴν ἀκόλουθη λύση τῆς ἀπο-
ρίας του. Τουφεκίσει πρῶτα τὸ γέρο καί ὕστερα αὐτο-
χτόνησε. Τώρα θὰ μοῦ πεις, ἀφοῦ ἡ σκοτεινὴ ἀγρία
τάση γιὰ τὴν ἀλήθεια, γιὰ τὸ δικὸ τοῦ ἐγὼ, δὲν
τὸν ἄφινε νά τουφεκίσει τὸ γέρο, χωρὶς νά σκοτωθεῖ
καί ὁ ἴδιος, μποροῦσε τοῦλάχιστο νά βγάλει μόνο τὸν
ἑαυτὸ τοῦ ἀπὸ τῆ μέση, ἀφίνοντας τὸ χωριάτη νά
τραβήξει τὸ δρόμο του... Μ' αὐτὸ θὰ εἶτανε ἀπει-
θαρχία, προσβολὴ στὸ καθήκο, ἀτιμία. Αὐτὸ λοιπὸν
εἶναι μιλιταρισμός. Ὅχι τὰ κανόνια μὰ τὸ ἀρνητικὸ
πνέμα τῆς βίας εἶναι μιλιταρισμός. Ὁ στρατιώτης,
ποῦ φύλαγε τὰ σύνορα καί τοῦτος ὁ στρατιώτης εἶ-
χανε καταλάβει εὔς τὸ πνέμα τοῦτο τῆς βίας στρε-
φότανε ἐνάντια στὸ ἀληθινὸ πνέμα, στὴ συνείδηση
καί στὸ δικὸ τους ἐγὼ.— Καί πολλοὶ ἄλλοι σὺν κι
αὐτοῦς τὸ νιώθουν αὐτὸ, καί γιὰ αὐτὸ ἔχουν νά σηκω-
σουν μιὰ πολὺ τραγικὴ μείρα, γιὰτί καταλαβαίνουνε
ἀμυδρὰ πῶς τὸ πνέμα αὐτὸ εἶναι μπρὸς στὸ Θεὸ καί
τοὺς ἀνθρώπους ἑνοχο, καί βασανίζονται κάτω ἀπὸ
τὸ ζυγὸ του. Καί δὲ βρίσκουν καμιά σωτηρία. Ἐκατομ-
μύρια ἄλλοι, ὄχι μονάχα εἰς στρατιώτες, μὰ σκεδὸν
ἐλάκερος ὁ λαὸς ἔχουνε τὸ δικαίωμα ἂν ὄχι μπροστὰ
στὸ Θεὸ, ἀλλὰ μπροστὰ στὸ φαινομενικὸ ἐγὼ τοὺς
νάγωνίζονται ὑπηρετώντας τὸ πνέμα τοῦτο, νά σκο-
τώνουν ἀνθρώπους, καί νά πέφτουν εἰς ἴδιοι, γιὰτί
σκοτώνουν μὲ τὴν καλὴ πίστη, πῶς δὲν εἶναι φο-
νιάδες, πῶς ἀγωνίζονται γιὰ ἕνα ἰδανικὸ, γιὰ μιὰ
πατρίδα, γιὰ τὸ κράτος, γιὰ μιὰ κοινωνία, ποῦ ἀξίζει
νά προστατευτεῖ καί νά διατηρηθεῖ. Ἀπὸ μικρὰ
παιδιὰ τοὺς ἔχουνε ποτίσει καί ταῖσει εἰς ἀφέντες μὲ
τὸ πνέμα αὐτὸ, καί πνίξανε πᾶς τέλει τὸ ἐγὼ τους.
Γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νά τοὺς δίνει κανεὶς εὐθύνη γιὰ

τις πράξεις τους. Δέν μπορούσανε νά σκεφτοῦνε οἱ ἴδιοι, νάποχήσουνε τήν ἱκανότητα γιά ἠθικές ἀποφασεσ, νά φτάσουνε στό ἐγώ τους. "Ολοι αὐτοὶ δέν εἶναι, δέν ὑπάρχουν, δέν εἶναι ἄνθρωποι, μὰ ψυχῆς ἀνεύθυνες, μηχανῆς ποῦ λειτουργοῦνε χωρὶς σκέψη. Θά κατάλαβεσ τώρα πόσο δύσκολο εἶναι νά ξεπαστρέψει κανεὶς τὸ μιλιταρισμό, δέν εἶν' ἔτσι ;

Δέν πήρε ἀπάντηση. Ἡ γυναίκα ξαφνικά, σένα δευτερόλεπτο εἶχε ἀποκοιμηθεῖ.

Γιά τὸ φιλόσοφο χάθηκε ὁ κόσμος. Φανταζότανε τὸν ἑαυτὸ του πῶς βρισκότανε σένα μεγάλο χάος.

Λίγα λεπτιὰ ἀργότερα ξανακοίταξε τήν κοιμισμένη, ποῦ στὴν ὄψη της εἶχε ζωγραφιστεῖ ἡ πιὸ φοβερὴ λύπη καὶ στενοχώρια.

— Ἡ δυστυχισμένη, φαίνεται σὰν ἔμβρυο, ποῦ παραπονιέται πῶς δέν μπορεῖ νά δεῖ τὸ φῶς τοῦ κόσμου, συλλογιζότανε ὁ φιλόσοφος. Ἀποκοιμήθηκε γιὰτὶ κατάλαβε πῶς ἡ ἴδια εἶναι ἓνα ἀπὸ κείνα τὰ ἔμβρυα, ποῦ δέν μποροῦν νά φτάσουν σὲ δική τους ζωὴ, σὲ δική τους σκέψη, σὲ δικὸ τους ἐγώ.

Γεμάτος ἀπὸ ἀγρία ἀγάπη καὶ ὑπέροχη συμπόνια, ἔσκυψε ὁ φιλόσοφος τὸ κεφάλι στὴν πλάκα τοῦ τραπεζιοῦ. Καὶ μέσα του πρόβαλε ἡ σκέψη : Νὰ δουλεύει κανεὶς γιά μιὰν κοινωνία ποῦ ἀναγκάζει τὰ μέλη της νά μὴ σκέπτονται, νά μὴν ἔχουν δική τους ζωὴ, δικὸ τους ἐγώ, δική τους συβουλεύτρα συνείδηση μὰ νά εἶνε ἀψυχες, ἀνευθυνες μηχανῆς, ποῦ φυλακίζονται καὶ τουφεκίζονται ἄ δέν ἔχτελοῦνε χωρὶς νά θέλουν, κατὰ ἀνώτερη διαταγή, κάθε ἔγκλημα, ποῦ μπορεῖ νά γίνει, νά δουλεύει κανεὶς γιά μιὰ τέτοια κοινωνία εἶν' ἔγκλημα ἐνάντια στὸ πνέμα, ποῦ δέν μπορεῖ νά συχωρεθεῖ. Εἶναι τὸ ἠθικὸ καθήκο πρὸς τὸ Θεό, πρὸς τὸ καθαρὸ μας ἐγώ, νά πολεμήσουμε ἐνάντια στὴν κοινωνία αὐτὴ κ' ἔτσι νά δουλέψουμε γιά τὴν πιθανότητα πῶς μιὰ μέρα θά γεννηθεῖ μιὰ κοινωνία, ἔπου ὁ ἄνθρωπος θάχει τὴν ἄδεια νάναί... καλός, ἔπου ὁ ἄνθρωπος θά μπορεῖ νάναί ὁ ἴδιος, ἓνα ἐγώ, ποῦ εἶναι ὑπεύθυνο ἠθικά γιά τίς πράξεις του, καὶ σὰν τέτοιο ἐγώ νά μπορεῖ καὶ νά εἶναι καλός, δηλαδὴ καλὸς πρὸς τὴν κοινωνία.

— Ἴσως θά σὲ βάλουν σὲ κανένα γραφεῖο.

Ὁ φιλόσοφος σήκωσε τὸ κεφάλι· ἡ γυναίκα εἶχε ἰδεῖ ὄνειρο. Τὸ πρόσωπό της εἶτανε μούσκεμα ἀπὸ τὰ δάκρυα. Μ' ἓνα ἑλαφρὸ χτύπημα ξύπνησε ἀμέσως.

Τῆς μίλησε πειστικὰ καὶ ἤρεμα.

— Ἀς ὑποθέσουμε, πῶς θά μὲ βάλουν σὲ κανένα γραφεῖο. Καὶ καὶ θάκανα μονάχα δουλειῆς μικρῆς σημασίας... Ἴσως θάγραφω μονάχα κλήσεις μὲ τὰ ὀνόματα ἐκείνων, ποῦ ἔπειτα θά παρουσιαζόντουσαν ἀσυλλόγιστα, πιστοὶ στὸ καθήκο, ἴσως καὶ δίχως νά τὸ θέλουν. Αὐτοὶ ὕστερ' ἀπὸ τὴ στρατιωτικὴ ἐκπαίδεψη θά σκοτώνουν ἄνθρώπους ἢ θά σκοτώνονται γιά μιὰ κοινωνία, ποῦ φταίει πολὺ γιά τοῦτον τὸν πόλεμο.

— Δέν ξαίρω τίποτα, εἶπε ἀφαιρεμένη ἡ γυναίκα.

— Μποροῦσε νά μοῦ τύχει νά μὲ βάλουν καὶ μένα σὰ δραστήριο βοηθὸ μέσα στὸ μηχανισμό τοῦ διαβολικοῦ αὐτοῦ πνεμάτου, καὶ νά γράψω τὴν παρακάτου διαταγή : « Διατάσσεσθε νά ὀδηγήσετε τὸν τάδε, Σέρβο ὑπῆκοο, ἑβδομήντα χρονῶν, στὸ χωριὸ καὶ ἐκεῖ νά τὸν τουφεκίσετε ». Τί πρέπει νά κάνω τότε ;

"Ὑστερ' ἀπὸ κάμποση ὥρα, ἀφοῦ ἡ γυναίκα δέν ἀπάντησε, ρώτησε ὀλλή μιὰ φορὰ.

— Τί πρέπει νά κάνω τότε ;

Ἡ γυναίκα δέν ἤξαιρε καὶ δέν ἔδωκε καὶ τώρα καμιὰν ἀπάντηση. Μὰ καὶ στὰ μάτια της εἶτανε ζωγραφισμένη ἡ κοινὴ ἐρώτηση ἔλου τοῦ λαοῦ.— Τί νά κάνουμε ;

Στὸ δωμάτιο εἶχε πιὰ ξαπλωθεῖ τὸ σκοτάδι. Καὶ μέσα αὐτὸ ἡ σκοτεινὴ βία, ποῦ μπορεῖ νά σκοτώσει τὸ κορμί.

Τότε ἀξαφνα ὁ φιλόσοφος αἰστάνθηκε μὲς στὸ βαθύτερο βάθος τῆς ψυχῆς του, στὸ μουσικὸ σημεῖο, φλόγα, ποῦ ἀπότομα γινότανε πυρκαγιά καὶ τοῦ ἔκαιγε μεμιὰς τὴν προθυμία νά ξαναπλαγιάσει ὑπομονετικά στὸ νεκροσκοπεῖο.

Μέσα του γεννήθηκε μιὰ τεράστια ἐπιθυμία : Ἡ ἐπιθυμία ἐνὸς ἀπελιτισμένου πνεμάτου νά ἀφοσιωθεῖ στὶς ἀνάγκες τῆς ἐποχῆς.

Ἀπὸ τὴν ὥρ' αὐτὴ μπήκε στὸ μεγάλο δρόμο τῶν παθῶν. Ἡ γκαστρωμένη γυναίκα πήρε μαζί της μονάχα ἓνα σάλι. Βγήκανε ἀπὸ τὸ σπίτι τους, ἔπου δὲ θά γυρζανε πιὰ. Ἡ στρατιωτικὴ κλήση, ἔμεινε πάνω στὸ τραπέζι.

Τοῦ φιλόσοφου ἤρθε ἡ ἀγρία ἐλπίδα, ἔτι ἀπὸ τὰ τρία χρόνια τοῦ πολέμου θά μπορούσανε ἴσως νά φυτρώσουν τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα. Γι' αὐτὸ ἀποφάσισε νά ξηγήσει στὴν ἐκκλασμένη ἀνθρωπότητα, πῶς ἡ ὑπομονὴ της κ' ἡ δουλειὰ της δέν εἶτανε ἄλλο παρὰ αὐτοχτονία καὶ σκοτωμός.

Ἡ φωνὴ του ἀχολογοῦσε στὰ σοκάκια ποῦ ἀναδινανε μυρουδιὰ φτώχειας καὶ πείνας.

Οἱ ἀγνωστοὶ, σκοτεινὰ πλάσματα, βγήκανε ἀπὸ τὴν αἰώνια ψυχὴ τοῦ λαοῦ καὶ κατεδήκανε τραθηγμένοι ἀπὸ τὴ θεία ἰδέα πῆς λευτεριάς στοὺς δρόμους. Ὁ λαὸς λυτρωμένος ἀπὸ τὴ βία, ἀρπαγμένοι ἀπὸ τὸν ἀνθρωπισμό, γέμιζε τίς πλατείες.

Καὶ ἐνῶ οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ λαοῦ μὲ ὠμὴ μετριοφροσύνη ἔακολουθοῦσανε χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα νά συζητοῦνε γιά μικρῆς μεταρρυθμίσεις, νά καταγράφουν ἀκύραστοὶ νέες κατάρτησεις, νέες ὑποβρυχιακῆς νίκης, νέους πολέμους, νά ἐκδίδουνε νέα περιοριστικὰ διατάγματα γιά τὸ βασιανισμένο λαὸ καὶ νά στέλνουν νέα συγχαρητήρια τηλεγραφήματα στοὺς νικητῆς ἐνῶ ἔτσι ὁ λαὸς κατὰ ἑκατομμύρια πνίγεται σὸ αἷμα, ὁ φιλόσοφος καὶ οἱ ὀπαδοὶ του μαζί μὲ τὸ γκαρσόνι καὶ τὸ παλιόκι ποῦ τὸ ἀκολου-

θοῦσε παντοῦ, προσπαθοῦσαν τώρα ποῦ εἶχανε ὠριμάσει τὰ πράματα νάνοιζον τις ἐκβιασμένες καρδιές στη λευτεριά καὶ στην ἀγάπη, προσπαθοῦσε μὲ τὸν πῦρ μεγάλο ἐνθουσιασμὸ ὁ φιλόσοφος νὰ δείξει στὸ λαὸ σὲ ποῖο μέρος βρισκότανε στὴ χώρα ὁ ἐχθρὸς, ἡ βλακεία κ' ἡ κακία.

Ἐνα σύννεφο ἀμέτρητου πόνου καὶ σκοτεινῆς ταραχῆς εἶτανε ἀπλωμένο ἀπάνου ἀπὸ τὴν πόλη. Ὁ λαὸς εἶχε σηκωθεί ἐνάντια στὸ ληστρικό πνεῦμα μερικῶν χιλιάδων ὀπαδῶν τοῦ μεσαίωνα ἐνάντια στὸ ληστρικό πνεῦμα ποῦ εἶχε ἀνάψει τὸν πόλεμο.

Ἄξαφνα ἐνῶ ἡ ἀστυνομία καθάλα ἔπεσε μὲρμητὴ πάνου στὸ λαὸ, βρέθηκε ὁ φιλόσοφος μπρὸς στὸν ἀνθυπολοχαγὸ ποῦ διάταξε μεμιάς «Πῦρ!»

Ἡ γυναίκα ζήγωσε σιγὰ στὸ σκοτωμένο καὶ ξαπλώθηκε κοντὰ τοῦ ἀπὸ τὴ δεύτερη ἐμοδροντία τῶν νεοσυλλέχτων ποῦ χλωμοὶ καὶ μ' ἐπαναστατημένη καρδιά ὑπακούσανε στὸ ψεύτικο καθῆκο.

Οἱ σαραντάρηδες καὶ πενηντάρηδες ἐθνοφρουροὶ εἶχανε ἀρνηθεῖ νὰ σημαδέψουνε στὴν καρδιά τοῦ λαοῦ ποῦ εἶτανε καὶ δική τους.

Τὴν ἄλλη μέρα ξαναβρεθήκανε ὁ φιλόσοφος κ' ἡ γυναίκα του, ἡ κοπέλλα ἀπὸ τὸ μαγαζὶ σάν ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ στὸ νεκροσκοπεῖο, πλαγιασμένοι ὁ ἕνας κοντὰ στὸν ἄλλο.

Ἡ ἰδέα ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ τρυφικιστεῖ βλάσανε σὲ ἑκατομμύρια καρδιές.

Ὁ νεκροφύλακας στεκότανε μπροστὰ στὸ ζευγάρι. Ἄξαφνα ἔβαλε τοὺς δυὸ μπάγκους πῦρ κοντὰ καὶ συλλογιζότανε.

— Τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἀγαπάει κανεῖς, τοὺς ἀγαπάει, τοὺς δυστυχισμένους ἀνθρώπους.

Τὸ νεκροσκοπεῖο εἶχε μεγαλώσει. Εἶχανε γκρεμίσει τὸν τοῖχο ποῦ χώριζε τὸ δωμάτιο τοῦ νεκροφύλακα καὶ τὴν αἰθουσα τῆς ἀναμονῆς. Εἶχανε στρώσει καὶ ἄλλες ἄσπρες πλάκες. Δεκάξη καινούργοι μπάγκοι στολίζανε ὄλο τὸ χώρο.

Τὸ μέρος ὅπου στεκότανε ἄλλοτε ὁ τοῖχος ποῦ εἶχε γκρεμιστεῖ δὲν εἶχε ἀφίσει καθόλου ἄσκημα ἱχνη. Ὅλα ταιριάζανε ἔξοχα.

Ἐνα καινούργιο ὀριζόντιο ἀνεμιστήρι στριφογύριζε μαζί μὲ τὰ τρία παλιά ἀπὸ πάνου ἀπὸ τὰ τριάντα δυὸ πτώματα.

ALEX. STEINMETZ

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΝ

Κοίτεται ἐδῶ ὁ σοφὸς Σακελλαρόπουλος,
ποῦ ἔμαθε στοὺς δασκίλους νέο χορὸ
καὶ ποῦ σιὸ τέλος καὶ ὁ ἴδιος τότε χόρευσε,
κάνοντας μπουρμπουλίδρες στὸ νερό!

Μ. ΓΙΑΝΑΤΟΣ ΑΘΗΝΕΑΣ

Η ΓΟΗΣΣΑ

Ὁ Τυμφορηστὸς ὡς ρομαντζογράφος διαβάζεται διοβάζεται πολύ. Τὰ βιβλία του πουλιοῦνται, γίνονται ἀνάρπαστα, κατὰ τὴν καθιερωμένη ἐκφραση τῆς βιβλιοβιομηχανίας. Ἀπόδειξη πὼς βρίσκουν ἐκδότη, καὶ πρὶν ἄκόμα καθαρογραφοῦν, καὶ ἀκριβοπληρώνονται. Γιὰ τὴν δεύτερη ἔκδοση τῆς «Ὠραίας Πέραν» ὁ Σιδέρης, ποῦ δὲν εἶναι τόσο ἐλευθέριος στὶς ἀγορές του, τοῦ μέτρησε χίλιες πεντακόσιες δραχμές καὶ ἄλλες χίλιες τοῦ μέτρησε ὁ Γανιάρης γιὰ τὴ «Γόησσα τῶν Ἀθηνῶν».

Τὶ ἄλλο θέλει ὁ Τυμφορηστὸς; Μπορεῖ πέντε δέκα γεροπαράξενοι λογοτέχνες νὰ μὴν ἱκανοποιοῦνται μὲ τὸ ρομάντζο του. Ἡ ζημιὰ δική τους, δὲ θὰ θυσιάσει βέβαια ὁ Τυμφορηστὸς εἰς χιλιάδες τοὺς ἀναγνώστες του γι' αὐτοὺς τοὺς πέντε δέκα γεροῦποχονδρικούς.

Ἐγὼ τὴν διάβασα τὴ «Γόησσα» καὶ καταγοητεύτηκα. Εἶναι βγαλμένη ὀλοζώντανη ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ συγγραφέα της, ἂν ὄχι, ἀτόφια, καὶ ἀπ' τὴ ζωὴ του. Συγκινεῖ, ἐνθουσιάζει, ρουφιέται. Ρομάντζο μὲ τὰ ὄλα του. Μὲ ὑπόθεση, μὲ πλοκή, μὲ ἀρχιτεχτονική καὶ μ' αἶσθημα — μὲ περίσσιο αἶσθημα. Τὶς τεχνικὲς ἀτέλειες τὶς παρέβλεψα, καθὼς καὶ ἀρκετὲς καθαρευουσιάνικες φράσεις παραδάλεις, ντυμένες τάχα μὲ ροῦχο δημοτικιστικό. Βέβαια, ἂν ἔλειπαν καὶ αὐτὰ, ὁ Τυμφορηστὸς θ' ἄγραφε ἀριστούργημα, ἐνῶ τέτιο σκοπὸ δὲν τὸν εἶχε. Ὁ σκοπὸς του εἶτανε νὰ γράψει ἕνα ρομάντζο — ταίρι τῆς «Ὠραίας τοῦ Πέραν» — ποῦ νὰ διαβαστεῖ καὶ νὰ ἱκανοποιεῖ καὶ τοὺς ἀναγνώστες του καὶ τοὺς ἐκδότες του. Καὶ τὸ σκοπὸ του τὸν πέτυχε πέρα πέρα.

T.

ΦΛΟΓΕΡΑ

V

Ὁμορφὴ μὲς' στὶς ὁμορφες στὴ γιορτινὴ χαρὰ.
Δεῖλὰ καὶ ἀθῶα χόρευες καὶ μὲ κρυφοτηρούσες...
Γύρω οἱ μανάδες καθιστὲς—ἡ κάθε μιὰ κρυφὰ—
Λαχταρίζαν καὶ πάντρευαν σὰ Μοῖρες τριμεροῦσες

Κι ὅπως, καλὴ μου, χόρευες στοὺς ἦχους τοῦ βιολιοῦ
Καὶ λαχταροῦσες μὲ χαρὰ, τρανώτερην— ἀλιὰ μου
Λόγιασε τὴν ἀγάπη μας οβυσμένο ἀχὸ βιολιοῦ
Κ' ἐπνιξα ἄλλοῦ κοιτάζοντας δυὸ δάκρυα ἀπ' τὴν
[καρδιά μου]

ΔΙΑΚΟΣ ΛΙΓΕΡΟΣ